

Автори:

В. Н. ТИМЧЕНКО, Президент асоціації «Українська асоціація виробників і переробників сої», заслужений економіст України, кандидат економічних наук, почесний член НААНУ

В. Ф. ПЕТРИЧЕНКО, Директор Інституту кормів НААНУ, член-кореспондент НААНУ, професор, доктор с.-г. наук

А. А. ГЕТЯ, Директор Інституту свинарства ім. О.В.Квасницького НААНУ, кандидат сільськогосподарських наук

М. М. БАБЕНКО, Генеральний директор ТОВ «Єврокорм сучасна годівля»

Модель рентабельного потокового виробництва свиней «Ефективне свинарство»

Відомо, що обов'язком держави є забезпечення продовольчої незалежності і продовольчої безпеки населення. Одним із напрямків досягнення цього в Україні є підвищення ефективності рослинництва і тваринництва, в тому рахунку шляхом збільшення обсягів виробництва сої та використанні продуктів її переробки в кормовиробництві.

Соя – унікальна кормова культура, що є однією з основних стратегічних культур землеробства. Вона забезпечила динамічний розвиток сільського господар-

ства в тих країнах світу, де культивується на мільйонах та десятках мільйонів гектарів. В 1960 році було вироблено 31 млн.

Мета моделі –
зниження собівартості
виробництва
до 10–12 грн. за 1 кг
живої маси

тонн сої, в 2010 році – очікується в межах 240 млн. тонн. Всього в 2009 році за даними ФАО вирощено 222,15 млн. тонн сої.

Основними виробниками були США – 91,42 млн. тонн, Бразилія – 56,96 млн. тонн, Аргентина – 30,99 млн. тонн, Китай – 14,5 млн. тонн, Індія – 10,21 млн. тонн, Парагвай – 3,85 млн. тонн, Канада – 3,5 млн. тонн, Болівія – 1,49 млн. тонн, а тепер і Україна – 1,04 млн. тонн.

Згідно із даними академіка А. О. Бабича, в США тільки за рахунок введення сої в сівозміну і зміни структури посівів отримано 40% приростів ефективності сільського господарства.

Актуальність збільшення виробництва сої гостро поставлена часом і перед

Таблиця 1. Порівняння ефективності основних технологічних показників вирощування свиней в країнах Європейського Союзу та в Україні

№	Назва показника ефективності	Європейський Союз	Україна 20% свинини	Україна 80% свинини	Мета програми «Ефективне свинарство»
1	Середньодобовий приріст (на відгодівлі), від г	820	700	372	816
2	Конверсія корму кг на 1 кг живої маси	2,8	3,5	8	2,9
3	Собівартість 1 кг живої маси, грн. з ПДВ	10	14	20	12
4	Ціна за 1 кг живої маси, грн. з ПДВ	12	18	16	
5	Чистий прибуток, грн.	2	4	-4	5
6	Рентабельність виробництва, %	+20	+28	-20	+40
7	Отримано від 1 свиноматки м'яса живої маси в рік, кг	2500	1980	1430	2500
8	Опороси на свиноматку, в рік	2,3	2,0	1,2	2,2
9	Отримано від свиноматки поросят, в рік	25	18	13	25
10	Відлучення поросят, днів	25	28	50	28
11	Вага поросят в 28 днів відлучених, кг	9	7,0	6	8,5
12	Збереженість поросят до 60 днів, %	95	85	70	92
13	Заплідненість свиноматок, %	90	80	60	90
14	Штучне осіменіння свиноматок, %	80	70	20	80
15	Заміна основного стада свиноматок, %	60	40	30	60
16	Втрата кормів при годівлі, %	2	5	10	2
17	Використання незбалансованих кормів, %	10	30	90	10
18	Період відгодівлі, днів	175	180	335	175
19	Вихід м'яса із однієї свині, %	75	70	50	75

Таблиця 2. Порівняння економічних показників екстенсивної та інтенсивної систем вирощування свиней

Показники	Виробництво свинини:		
	екстенсивне	інтенсивне	результат, +/-
Період годівлі, днів	335	175	-160
Середній добовий приріст (на відгодівлі), г	372	816	+444
Вага на кінець періоду, кг	110	110	—
Потреба в комбікормі, кг	813	320	-493
Конверсія корму, кг	7,39	2,9	-4,49
Ціна комбікорму, грн	1,5	2,45	+0,95
Розрахункова вартість готових кормів, грн	1219,5	785,7	-433,8
Собівартість 1 кг живої маси, грн з ПДВ	14-20	10-12	-4-8

Україною, особливо, коли, за визначенням Міністра аграрної політики України М. В. Присяжнюка, одним із основних пріоритетів в розвитку вітчизняного агропромислового комплексу є рослинництво, свинарство, молочне скотарство та їх собівартість

Про значну роль сої у відгодівлі тварин свідчать наступні данні: в країнах ЄС для відгодівлі тварин і птиці щороку використовують 32 млн. тонн соєвого шроту, а в Україні – в межах 0,5 млн. тонн, що складає 25% від потреби. Як наслідок показники ефективності тваринництва, наприклад, свинарства в цих країнах значно вищі ніж в Україні.

Також позитивний вплив на показники ефективності відгодівлі свиней в країнах ЄС мають і використання нових технологій відгодівлі: обладнання, корми, система обліку і контролю.

Як видно із даних, наведених у **Таблиці 1**, показники в Україні не йдуть в порівняння з показниками країн ЄС. Тому переробники будуть купувати для переробки дешевше м'ясо, імпортоване з Польщі, Німеччини, Бразилії.

В такій ситуації дехто пропонує обмежити імпорт. Можливо це і правильно, але в Україні є всі можливості вийти на міжнародні показники ефективності виробництва свинини. Це підтверджує і практика роботи.

Фахівцями асоціації «Українська асоціація виробників і переробників сої», Інституту кормів НААНУ, Інституту свинарства НААНУ, ТОВ «Єврокорм сучасна годівля» проведений аналіз причин низьких показників у свинарстві. Основними визначені:

- недостатній рівень знань і компетенції спеціалістів, що працюють в господарствах;
- годівля незбалансованими кормами, в першу чергу на білок (без використання продуктів переробки сої);
- порушена технологія відтворення і відгодівлі свиней;
- незадовільний оперативний облік, незадовільна система зберігання кормів.

З метою усунення недоліків, сприяння розвитку свинарства в Україні фахівцями зазначених організацій розроблений проект «**Ефективне свинарство**». Проект розпочато в листопаді 2009 року. Перша презентація проекту пройшла 5 лютого 2010 року у Вінниці в Інституті кормів НААНУ на навчаннях з

питань виробництва сої і впровадження продуктів її переробки в кормовиробництві, фахівців наукового забезпечення агропромислового виробництва, вищих навчальних закладів, дорадчих служб, спеціалістів господарств України. Впровадження проекту розпочато в господарствах Вінницької, Дніпропетровської, Полтавської, Черкаської областей, проект включений в Програму розвитку сільського господарства Полтавської області на період 2010-2014 роки (розділ: Кормовиробництво. Використання сої в годівлі худоби).

Координацію проекту «Ефективне свинарство» здійснює асоціація «Українська асоціація виробників і переробників сої».

Ефективне свинарство – це комплекс з технології вирощування, утримання, селекції, годівлі, бухгалтерського, оперативного та управлінського обліку, менеджменту рішень, спрямованих на переведення підприємства свинарства з екстенсивного типу виробництва на інтенсивний з впровадженням повнораціонних комбікормів з використанням продуктів переробки сої (див. **Таблицю 2**).

Мета моделі: підвищення рентабельності підприємств свинарства, зниження собівартості виробництва з **14-20 грн.** до **10-12 грн.** 1 кг живої маси, доведення цих показників до рівня країн ЄС, що буде сприяти зменшенню імпорту і забезпеченню населення м'ясом свинини вітчизняного виробництва, збільшенню поголів'я свиней і створенню нових робочих місць.

В 2009 році проімпортовано в Україну 240 тис. тонн м'яса свиней, що рівне 3,4 млн. голів свиней, це робочі місця, що могли бути створені в Україні для 34 тисяч

Таблиця 3. Порівняння цін на свинину в Україні, ЄС, Бразилії у вересні 2010 року, забійна маса

Країна	2009 рік, без ПДВ, грн./євро	2010 рік, без ПДВ, грн./євро	Ціна на імпортовану свинину в Україні, без ПДВ, грн./євро
Бразилія	13,0/1,0	10,0/1,0	12,2/1,22
ЄС	16,9/1,3	13,5/1,35	15,6/1,56
Україна	21,0/1,7	20,0/2,0	—

людей (10 чоловік на 1000 голів свиней, (див. **Таблицю 2**).

Собівартість свинини з Бразилії в Україні була на рівні 16 грн. з ПДВ за 1 кг в забійній масі, з країн ЄС 19,0 грн. з ПДВ за 1 кг в забійній масі при ціні на внутрішньому ринку на українську свинину 25,0 грн. з ПДВ за 1 кг в забійній масі. Висока собівартість м'яса свиней в Україні обумовлює високі роздрібні ціни на свинину для населення, що, в свою чергу, є однією із причиною найнижчого показника в Європі споживання свинини на душу населення. Так в 2009 році на 1 українця приходилося 17,5 кг свинини, при цьому в Росії – 18,5 кг, а в країнах ЄС, як наприклад, в Данії – 81 кг, Іспанії – 76 кг, в Німеччині – 56 кг, Угорщині – 45 кг.

Шляхи впровадження: через аналіз існуючої ефективності виробництва свинини і розробку пропозицій по її удосконаленню. Пропозиції впроваджуються безпосередньо спеціалістами виконавця та замовника, а також через навчання спеціалістів господарств. **«Ефективне свинарство» – інструмент для ухвалення управлінських рішень власнику, директору, технологу, бухгалтеру.**

Модель «Ефективне свинарство» може впроваджуватися на приватних, державних, великих, середніх і малих

спеціалізованих та багатогалузевих аграрних підприємствах, на фермерських господарствах та господарствах населення.

Впровадження моделі «Ефективне свинарство» здійснюється поетапно:

1. Аналіз показників ефективності вирощування свиней.
2. Висновки, пропозиції і робота по забезпеченню підвищення показників ефективності.
3. Аналіз технології вирощування свиней.
4. Висновки і пропозиції по удосконаленню технології.
5. Виробництво свинини на гібридній основі з організацією пірамідально-інтегрованої системи забезпечення селекційно-племінної роботи на базі існуючих порід.
6. Розробка рекомендацій і впровадження моделі «Ефективне свинарство».

Впровадження розробленої робочою групою моделі потокового виробництва свинини «Ефективне свинарство» допоможе підприємству вийти на фактичну собівартість до 12,0 грн. за 1 кг приросту (включені всі витрати) через:

- зменшення витрат на корми до 60%;

У відгодівлі тварин Україна використовує 0,5 млн тонн сої щороку, що складає 25% від потреби

- зменшення витрат корму на 1 кг приросту живої маси, в середньому, до 8,0–10,0 грн. в т. ч. ПДВ;
- скорочення відгодівлі до 175 днів;
- збільшення кількості поросят на 1 свиноматку в рік до 25 голів;
- середню собівартість 1 поросяти на рівні 250 грн;
- середню вагу поросят на рівні 8 кг при відлученні через 28 днів;
- збільшення до 90% заплідненості свиноматок;
- збільшення до 92% збереженості поросят від народження до 60 днів та інші;
- впровадження штучного осіменіння свиноматок;
- перехід на вирощування трьохпородних свиней на відгодівлі.

Для забезпечення підвищення ефективності в свинарстві, з нашої точки зору, потрібно:

1. Продовжити навчання спеціалістів, яке було організоване у відповідності із спільним наказом Мінагрополітики України та НААНУ за № 879/141 від 10 грудня 2009 року «Про організацію навчання з питань виробництва та використання сої у молочному скотарстві, відгодівлі тварин і вирощуванні птиці з використанням продуктів переробки сої».

2. Доручити НААНУ і асоціації «Українська асоціація виробників і переробників сої» створити регіональні Центри підвищення ефективності в тваринництві по навчанню спеціалістів підприємств з вирощування високопротеїнової сої та спеціалістів тваринництва (агрономів, зооінженерів, ветеринарних лікарів, техніків штучного осіменіння, технологів кормовиробництва, бухгалтерів, операторів на робочих місцях).

3. Визначити сою стратегічною культурою, чітко визначити її місце в

сівозміні у всіх ґрунтово-кліматичних зонах України.

Як вважають академік НААНУ О. А. Бабич і член-кореспондент НАНУ В. Ф. Петриченко (Інститут кормів НААНУ) посівні площі під соєю повинні займати в структурі посівних площ всіх сільськогосподарських культур щонайменше 10-15% з доведенням їх в 2015 році до 2,5 млн. га з валовим збором 4,3 млн. тонн сої, що дасть можливість забезпечити в 2015 році тваринництво вітчизняними збалансованими кормами, підвищити його конкурентоспроможність з країнами ЄС і його ефективність.

Якщо це не буде зроблено, Україна в 2015 році повинна буде закуповувати 1,5–2,0 млн. тонн соєвого шроту на суму 500–660 млн. дол. США, такий же об'єм шроту, виробленого в Україні, коштує – 350–400 млн. дол. США.

4. Будувати, відновлювати і вводити в експлуатацію великі комплекси з вирощування свиней.

5. Організувати створення міні-комбикормових заводів для оснащення ними фермерських господарств і кооперативів, виробництво і продаж збалансованих, з використанням продуктів переробки сої, кормів, виготов-

лення яких має бути в основному із української сировини, як для сільгосп-підприємств так і для фермерських господарств і господарств населення, в яких на 01.09.2010 року від 47% до 68% тварин і птиці.

6. Забезпечити перехід від екстенсивного виробництва свинини до інтенсивного, в тому числі, шляхом впровадження моделі рентабельного потокового виробництва свинини в Україні «Ефективне свинарство».

Виконання всіх вищевикладених пропозицій реально сприятиме збільшенню виробництва сої, м'яса, укріпленню продовольчої безпеки країни,

Україна може в найближчі 3–5 років зайняти одне із провідних місць по забезпеченню ефективності тваринництва, і в першу чергу, свинарства

створенню робочих місць, зменшенню собівартості виробництва м'яса і підвищенню його якості, збільшенню надходжень до бюджету, ефективному розпорядженню наявними ресурсами.

Інакше Україна ризикує стати ринком збуту дешевшої за собівартістю, а відповідно і ціною продукції тваринництва з Росії, країн ЄС, Бразилії, тобто тих країн, де собівартість на продукцію тваринництва нижча, ніж в Україні.

Україна має матеріальні і трудові ресурси, і може в найближчі 3–5 років зайняти одне із провідних місць по забезпеченню ефективності тваринництва, і в першу чергу, свинарства, принести зарібок як в короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі:

- тим, хто вирощує сільгоспкультури для кормовиробництва;
- тим, хто виробляє корми, премікси, кормові добавки;
- тим, хто виробляє обладнання;
- тим, хто виробляє препарати захисту здоров'я тварин;
- тим, хто вирощує свиней;
- переробним підприємствам;
- споживачам свинини.

Таблиця 4. Порівняння ефективності свинарства в Росії і Україні

Країна	Виробництва свинини в 2009 році, млн. т в забійній масі	Поголів'я, млн. голів на грудень 2009 року	Співвідношення поголів'я до м'яса
Росія	2,2	17,5	0,12
Україна	0,5	7,1	0,07

Різниця ефективності – 1,71 раза.
Висновок: виробництво свинини в Росії ефективніше в 1,7 раза, тобто поголів'я 7,1 млн. голів дає в рік свинини 0,85 млн. т